

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ستایش

۱- به نام کردگار هفت افلاک که پیدا کرد آدم از کفی خاک

قلمرو زبانی: پیدا کرد: آفرید / در مصراع اول فعل به قرینه لفظی حذف شده است: به نام کردگار هفت افلاک [شروع می کنم].

قلمرو ادبی: کردگار هفت افلاک: کنایه از خداوند

قلمرو فکری: سخنم را به نام آن خداوندی آغاز می کنم که آفرینندهی آسمان ها است. خداوندی که از مشتی خاک، انسان را آفریده است.

۲- الهی فضل خود را یار ما کن ز رحمت یک نظر در کار ما کن

قلمرو زبانی: بخشش، کرم

قلمرو ادبی: کار، یار: جناس / نظر در کار کسی کردن: کنایه از توجه کردن و عنایت به او / واج آرایبی «آ»

قلمرو فکری: پروردگارا! فضل خودت را همراه ما قرار بده و با رحمتت به کار و کردار ما توجه کن.

۳- تویی رزاق هر پیدا و پنهان تویی خلاق هر دانا و نادان

قلمرو زبانی: رزاق: روزی دهنده / خلاق: آفریدگار

قلمرو ادبی: پیدا و پنهان: مجاز از همه موجودات / پیدا و پنهان: تضاد / دانا، نادان: تضاد

قلمرو فکری: پروردگارا! تو روزی دهندهی همهی موجودات آشکار و پنهان (همهی موجودات) هستی. تو آفرینندهی هر انسان دانا و نادان (همهی انسان ها) می باشی.

۴- زهی گویا ز تو، کام و زبانم تویی هم آشکارا، هم نهانم

قلمرو زبانی: حذف فعل به قرینه معنایی در مصراع اول: زهی گویا [است] / زهی: شبه جمله است. هنگام

تشویق و تحسین به کسی گفته می شود؛ خوشا، آفرین

قلمرو ادبی: کام و زبان: مجاز از دهان / واج آرایبی «م» / آشکارا، نهان: تضاد

قلمرو فکری: چه خوش که دهانم به حمد و ستایش گویاست. تو تمام وجود من هستی.

(معنای دیگر مصراع اول: چه خوش است که قدرت سخن گفتن من از توست)

۵- چو در وقت بهار آبی پدیدار حقیقت، پرده برداری ز رخسار

قلمرو زبانی: آبی: شوی / رخسار: چهره / حقیقت: به راستی، حقیقتاً

قلمرو ادبی: پرده برداشتن: کنایه از آشکار کردن / رخسار: مجاز از وجود
قلمرو فکری: پروردگارا! وقتی قدرت تو در سرسبزی بهار جلوه می کند به راستی مثل این است که از چهرهات
 نقاب را برداشته ای تا دیگران گوشه ای از جمال تو ببینند.

۶- فروغِ رویت اندازی سوی خاک عجایب نقش ها سازی سوی خاک

قلمرو زبانی: عجایب: جِ عجیب / نقش: نقاشی / عجایب نقش ها: ترکیب وصفی مقلوب (نقش های عجیب)
قلمرو ادبی: فروغ: استعاره از جلوه جمال الهی / روی، سوی: جناس ناهمسان / خاک: مجازاً زمین / عجایب
 نقش ها: استعاره از پدیده ها و تصویرهای زیبا
قلمرو فکری: پروردگارا! اگر روشنائیِ چهره زباییت را بر جهان بتابانی، تصویرها و نشانه های شگفت آور و تازه ای
 رسم می کنی.

۷- گل از شوقِ تو خندان در بهار است از آتش رنگ های بی شمار است

قلمرو زبانی: از آن: به این خاطر
قلمرو ادبی: خندان شدن گل: تشخیص / خندیدن گل: مجاز از شکفتن / مصراع دوم: حسن تعلیل
قلمرو فکری: پروردگارا! گل به سبب آرزومندی و دل بستگی به تو در بهار شکوفا می شود و به علت اشتیاق
 به تو، رنگ هایش قابل شمارش نیست.

۸- هر آن وصفی که گویم، بیش از آنی یقین دانم که بی شک، جانِ جانی

قلمرو زبانی: جانِ جان: اصل و گوهر / یقین: یقیناً
قلمرو ادبی: آن، جان: جناس
قلمرو فکری: پروردگارا! هر ستایش و توصیفی که در وصف تو بگویم تو برتر از آن هستی. من مطمئن هستم
 که بی تردید جانِ جانِ ها هستی.

۹- نمیدانم، نمیدانم، الهی تو دانی و تو دانی، آنچه خواهی

قلمرو ادبی: واج آرای «ن»
قلمرو فکری: خداوندا، اندیشه اندک من از درک بزرگی تو ناتوان است (من درباره ی شکوهمندی و جایگاهت
 هیچ سخنی نمی توانم بگویم) و فقط تو، به رازهای آفرینش آگاهی داری.

درس یکم: چشمه

۱- گشت یکی چشمه ز سنگی جدا غلغله زن، چهره نما، تیز پا

قلمرو زبانی: چشمه: نهاد جمله / «غلغله زن»، «چهره نما»، «تیز پا»: قید/چهره نما: کنایه از خودنمایی کردن
قلمرو ادبی: بیت آرایه تشخیص دارد. (در اغلب ابیات این شعر صفات و ویژگی های انسان به چشمه داده شده

است.) / چشمه: نماد افراد خودشیفته و مغرور

قلمرو فکری: چشمه‌ای از زیر سنگی جوشید و با شور و غوغا و خودنمایی فراوان روان شد.

۲- که به دهان، بر زده کف، چون صدف گاه چو تیری که رود بر هدف

قلمرو ادبی: تشبیه در مصراع اول: (چشمه جاری شده، کف‌های سفید به رنگ صدف بر روی خود داشت). / تشبیه در مصراع دوم: (چشمه مانند تیری به سرعت حرکت می‌کرد) / چو تیر بر هدف رفتن: کنایه از سریع و مستقیم رفتن. / هدف، صدف: جناس

قلمرو فکری: چشمه گاه بر اثر تلاطم بر از کف‌های سفید چون صدف می‌شد و گاهی چون تیری که به سوی هدف می‌رود، مستقیم و سریع به پیش می‌رفت.

۳- گفت: درین معرکه، یکتا منم تاج سر گلبن و صحرا، منم

قلمرو زبانی: گلبن: بوته گل / معرکه: میدان جنگ / یکتا: بی همتا

قلمرو ادبی: تشبیه (چشمه خود را به تاج تشبیه کرده است.) / معرکه: استعاره از دشت و صحرا / تاج سر بودن: کنایه از مایه افتخار بودن، عزیز بودن
قلمرو فکری: [چشمه گفت:] من در این صحرا و دشت یگانه ام و برای باغ، مایه افتخار و نازش هستم.

۴- چون بدوم، سبزه در آغوش من بوسه زند بر سر و بر دوش من

قلمرو زبانی: بدوم: جاری می‌شوم / دوش: شانه

قلمرو ادبی: تشخیص: (در آغوش بودن و بوسه زدن از ویژگی‌های انسان است) / بر و سر: جناس
قلمرو فکری: وقتی تند و تیز حرکت کنم (جاری می‌شوم) سبزه در آغوشم، سر و تنم را غرق بوسه می‌کند.

۵- چون بگشایم ز سر مو، شکن ماه ببیند رخ خود را به من

قلمرو زبانی: شکن: پیچ و خم زلف

قلمرو ادبی: شکن: استعاره از موج / مو: استعاره از چشمه / مصراع اول: کنایه از آرام و زلال شدن آب چشمه / تشخیص: (ماه چهره خود را در چشمه ببیند).
قلمرو فکری: وقتی آرام و زلال می‌شوم، ماه چهره خودش را در من می‌بیند.

۶- قطره باران که در افتد به خاک زو بدمد بس گهر تابناک

قلمرو زبانی: گهر: گوهر / دمیدن: جوانه زدن

قلمرو ادبی: خاک: مجاز از زمین / گوهر: استعاره از گیاهان و گل‌ها
قلمرو فکری: قطره‌ی باران که به زمین می‌افتد، سبب رویش گل‌هایی چون مروارید درخشان می‌شود.

۷- در بر من، ره چو به پایان برد از خجلی سر به گریبان برد

قلمرو زبانی: خجلی: شرمنده / گریبان: یقه / بر: آغوش

قلمرو ادبی: سر به گریبان بردن: کنایه از شرمنده شدن، خود را به کنار کشیدن / ره به پایان بردن: کنایه از رسیدن / مصرع دوم: تشخیص (شرمنده شدن قطره باران)
قلمرو فکری: قطره باران وقتی بر زمین فرود می آید و با من مواجه می شود، احساس کوچکی و شرمساری می کند.

۸- ابر ز من حامل سرمایه شد باغ ز من صاحب پیرایه شد

قلمرو زبانی: حامل: دارنده / پیرایه: زینت و زیور

قلمرو ادبی: سرمایه: استعاره از باران / پیرایه: استعاره از گل و گیاه / مصراع اول: کنایه از بخارشدن آب و شکل گرفتن ابر

قلمرو فکری: ابر باران خود را از من می گیرد، باغ، به واسطه من صاحب این گل های زیبا شده است.

۹- گل به همه رنگ و برازندگی می کند از پرتو من زندگی

قلمرو زبانی: برازندگی: شایستگی / پرتو: اشعه، نور

قلمرو ادبی: از پرتو کسی زیستن: کنایه از نیازمند او بودن / واج آرایی «ن»

قلمرو فکری: گل با همه ی زیبایی و شکوهش، از برکت وجود من زندگی می کند.

۱۰- در بن این پرده نیلوفری کیست کند با چو منی همسری؟

قلمرو زبانی: بن: زیر، درون

قلمرو ادبی: پرده نیلوفری: مجاز از آسمان / همسری کردن: کنایه از برابری و رقابت

قلمرو فکری: زیر این آسمان آبی چه کسی می تواند با من برابری کند و هم شأن من باشد؟

۱۱- زین نمط آن مست شده از غرور رفت و ز مبدأ چو کمی گشت دور

قلمرو زبانی: نمط: روش / مبدأ: آغاز / این بیت و بیت بعد موقوف المعانی اند.

قلمرو ادبی: تشخیص (مست از غرور)

قلمرو فکری: چشمه زیبا لبریز از غرور و تکبر با همین طرز تفکر به پیش می رفت. وقتی کمی از سرچشمه اش دور شد...

۱۲- دید یکی بحر خروشنده ای سهمگنی، نادره جوشنده ای

قلمرو زبانی: خروشنده: خروشان / سهمگن: ترسناک

قلمرو فکری: [چشمه] دریایی خروشان، ترسناک و جوشان را دید.

۱۳- نعره بر آورده، فلک کرده کر دیده سیه کرده، شده زهره در

قلمرو زبانی: نعره: فریاد

قلمرو ادبی: دیده سیه کردن: کنایه از خشمگین شدن / کر، در: جناس / فلک را کر کرده: تشخیص / زهره در شدن: کنایه از ایجاد وحشت کردن، هراس انگیز.

قلمرو فکری: نعره دریا، گوش فلک را کر کرده و با چشمان غضبناک خود همه را ترسانده بود.

۱۴ – راست به مانند یکی زلزله داده تنش بر تن ساحل ، یله

قلمرو زبانی: راست: قید

قلمرو ادبی: تشبیه: (دریا مانند زلزله بود.)

قلمرو فکری: درست مانند زلزله‌ای بود که تنش را بر تن ساحل تکیه داده بود.

۱۵ – چشمه کوچک چو به آنجا رسید وان همه هنگامه دریا بدید

قلمرو زبانی: چو: وقتی / هنگامه: شور و غوغا / وان: و آن

قلمرو ادبی: تشخیص / واج ارایبی « ه »

قلمرو فکری: چشمه کوچک وقتی به آنجا رسید و آن همه عظمت و غوغای دریا را دید...

۱۶ – خواست کزان ورطه ، قدم در کشد خویشتن از حادثه برتر کشد

قلمرو ادبی: قدم در کشیدن چشمه: کنایه از عقب نشینی و دور شدن / خویشتن برتر کشیدن: کنایه از خود را از آسیب دور کردن ، خود را در امان نگه داشتن.

قلمرو فکری: تصمیم گرفت خودش را از آن مهلکه و گرفتاری کنار بکشد تا از آسیب دریا در امان بماند...

۱۷ – لیک چنان خیره و خاموش ماند کز همه شیرین سخنی گوش ماند

قلمرو زبانی: خیره: حیران، شگفت زده

قلمرو ادبی: شیرین سخنی: حس آمیزی / گوش ماند: کنایه از سکوت / خاموش ماندن: کنایه از ساکت شدن

قلمرو فکری: اما شگفت زده و ساکت از حرکت ایستاد و همه آن ادعا و شیرین زبانی خود را یکباره فراموش کرد و خاموش شد. (چشمه با دیدن شکوهمندی دریا، کوچکی خودش را دریافت و سکوت اختیار کرد.)

مای دارس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir